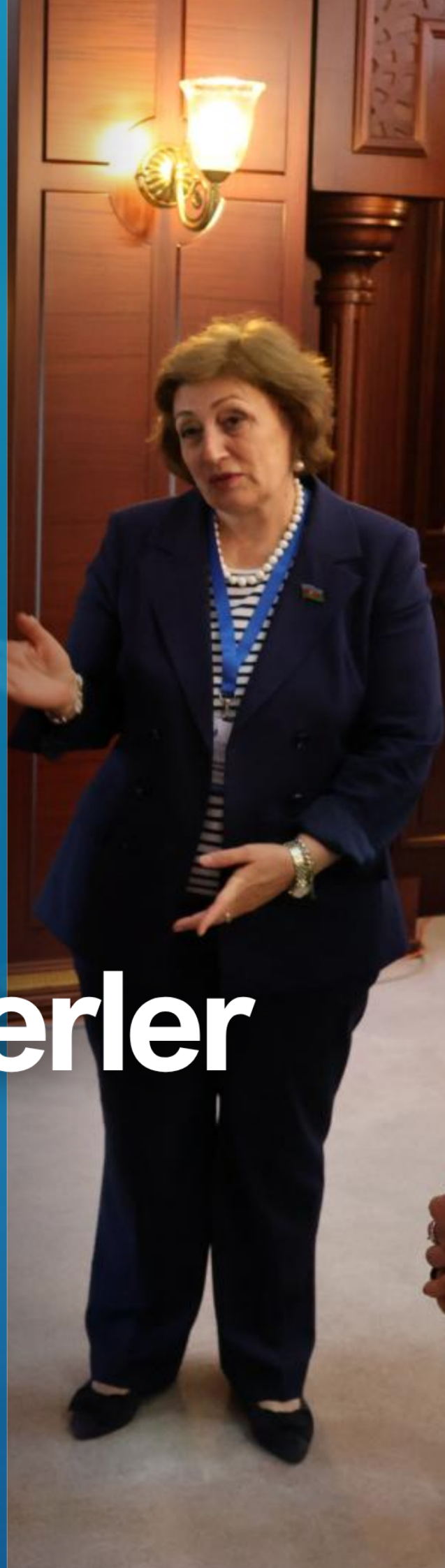

TÜRKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

Kadın Parlamententerler

Çalışma Kağıdı

1. Mektuplar

1.1 Genel Koordinatörlerin Mektubu

1.2 Komisyon Sekreterlerinin Mektubu

1.3 Akademik Asistanın Mektubu

2. Kadın Parlamenterler Tanıtımı

2.1 Amacı ve Tarihi

2.2 Yapısı ve İşlevleri

3. Türk Devletlerinde Kadın Siyaseti

3.1 Tarihsel Arka Plan

3.2 Kültürel Bağlam

4. Güncel Durum ve Mevzuatlar

4.1 Yürürlükteki Mevzuatlar ve Politikalar

4.2 Uygulamadaki Sorunlar

4.3 Temsilde Adalet

4.4 Katılım Oranları

5. Ortak Sorunlar, İş Birliği Alanları ve Güncel Programlar

6. Başarılar ve Kadın Liderler

7. Rehber Sorular

8. Kaynakça

1.1 Genel Koordinatörlerin Mektubu

Değerli delegeler,

Merhabalar, ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Alperen Çelik.

2025 yılına geldiğimizde, küresel sistem; büyük güçler arasındaki stratejik rekabetin derinleştiği, Batı ittifakı içinde gerilimin tırmandığı ve bölgesel güçlerin daha fazla inisiyatif aldığı bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu değişim yalnızca devletler arası güç dengelerini değil; enerji arz güvenliği, savunma sanayii yatırımları, ekonomik yaptırımların jeopolitik etkileri, teknoloji ve bilgi savaşı gibi alanları da doğrudan etkilemektedir. Bu eksende incelediğimizde, Türk devletlerinin önemi her alanda giderek artmaktadır. Kendimi güvenlik çalışmaları üzerine geliştirmeye çalışan biri olarak, Türkistan bölgesinde elde edilen yeni mekanizmalara ve Orta Avrupa’da artan Macar nüfuzuna bakarak; Türk devletlerinin dünya siyasetinde daha aktif roller üstlendiğine ve kimlik problemlerinin üstesinden gelmeye çalıştığına inanmaktayım.

Ukrayna krizinden Keşmir sorununa, Sahel bölgesindeki istihbarat çalışmalarından Suriye’de elde edilen stratejik kazanımlara kadar Türkiye’nin aldığı aktif roller bunun açık bir göstergesidir. Uluslararası eksenin dışında da TÜRKAS’ın, sizler için hem mükemmel bir bilgi edinme hem de sosyal beceriler kazanma platformu yarattığına olan inancım tamdır. Bu çalışmanın; Türkiye’nin stratejik öngörüsünü güçlendirmeye, lise gençliğine ve kamuoyuna Türk dünyasının uluslararası sistemdeki rolü ve yönelimleri konusunda kapsamlı bir çerçeve sunarak, dış politika ve kültürel konularda bilgiye ulaşabileceğiniz bir ortam yaratacağına inanıyorum.

Her zaman yanımda olan, benim için bir dosttan fazlası olan kardeşim ve diğer genel koordinatörünüz Kerem’e; bu simülasyonun yaratılmasında beni asla yalnız bırakmayan Nergiz’e ve Yiğit’e çok teşekkür ediyorum.

Okul idaremize ve bizden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen danışman öğretmenlerimize teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyor, hepinize harika bir üç gün diliyorum.

Sevgilerle, Alperen Çelik

Değerli delegeler, kıymetli katılımcılar,

Ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Kerem Berber.

Türk dünyasının ortak mirasını yaşatmak, kültürel bağlarımızı güçlendirmek ve diplomasiyi genç nesillerle buluşturmak amacıyla bir araya geldiğimiz bu anlamlı organizasyona hepiniz hoş geldiniz. Ortak dil, tarih ve değerlerle yoğrulmuş, diplomatik yöntemler ile bir araya getirilmiş konferansımızda işleyeceğimiz konular ile göreceğiz ki, Türk gençliği olarak bizler, sadece geçmişin mirasını taşımakla kalmıyor, aynı zamanda ortak bir gelecek inşa etmenin sorumluluğunu da omuzlarımızda taşıyoruz.

Bunun bilinciyle Türk gençliği olarak, Türk dünyasının bilimden sanata, teknolojiden diplomasiye uzanan geniş potansiyelini keşfetmek, köklü geçmişimizden aldığımız kuvvet ile güçlü bir gelecek inşaat etmek ve ortak yarınlarımızı şekillendirmek, en kıymetli görevlerimizdendir. Bu amaç doğrultusunda, Türk Devletleri Asamblesi Simülasyonu'nun sizlere yalnızca diplomatik bir ortam sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ufuk açıcı bir tecrübe olmasını umuyor, sizleri ve konferansımıza katacağınız enerji, diplomasi ve vizyonu görmeyi dört gözle bekliyorum.

Son olarak, benim için yalnızca bir ekip arkadaşı değil, aynı zamanda bir kardeş olan Alperen'e, her aşamada desteğini hissettiren, düşünceleriyle ilham, emekleriyle güç veren Nergiz ve Yiğit'e ve organizasyonumuzda yer alan bütün ekiplerimize, okul idaremize ve danışman öğretmenlerime gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Türk dünyasının geleceğini birlikte şekillendirdiğimiz bu yolculukta sizleri görmekten büyük onur duyuyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Saygılarımla,

Kerem Berber

1.2 Komisyon Sekreterlerinin Mektubu

Değerli komisyon vekillerim,

Sizlere bu mektubu yazmak ve TÜRKAŞ 2025’de yer almak benim için oldukça heyecan verici.

Ben Esra Özdemir, TÜRKAŞ’da Kadın Parlamenterler komisyonun Komisyon Sekreteri olarak sizlerin karşısında olacağım. Bu komisyon hakkındaki düşünce ve dileklerimi paylaşmadan önce hem koordinatör sekreteriyatına ve organizasyon ekibine verdikleri emeklerden dolayı teşekkür ediyorum. Umuyorum ki bu konferans onlar için iyi geçer. Komisyon hakkında konuşmam gerekirse, tek kelime ile ince işçiliğin bir ürünü olacak diyebilirim. Bu komisyonu ve bu kitapçığı sizlere hazırlarken içinde bulunduğumuz süreç bizler için oldukça yorucuydu. Bu yolculukta bana eşlik eden ve bir Komisyon Sekreterinden daha fazlası olan Zain Younis’e teşekkür etmeden geçemem. Eminim ki onun fikirleri olmadan bu komisyon şu anki formunu alamazdı. Ayrıca her ihtiyacımız olduğunda bize destek veren, bir Akademik Asistandan beklenen her şeyi ve hatta çok daha fazlasını yaparak hem komisyona hem de çalışma rehberine yön veren Anas Arkawi’ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Aynı zamanda komitemizde her zaman sizlerle olacak komite başkanlarımıza güvenim tam, eminim ki harika iş çıkaracaklardır.

Umuyorum ki sizler de bu komisyonda çok çalışır ve işleyişe katkı sağlar, ama bir o kadar da eğlenerek unutamayacağınız bir 3 gün geçirirsiniz.

Komisyonla alakalı sorular ve iletişim için e-mail adresim: esraozdemir@gmail.com

İçtenlikle,

Esra Özdemir

Değerli Katılımcılar,

Ben Zain Younis. Öncelikle, Kadın Parlamenterler Komisyonu'nda Komisyon Sekreteri olarak görev alma teklifini bana sunduğu için Esra Özdemir'e içten teşekkürlerimi sunuyorum. Seninle çalışmak gerçekten büyük bir zevk. Şimdiden Komisyon Başkanımız Mert Özcan, Komisyon Başkan Yardımcımız Ceren Naz Çandır ve Komisyon Raportörümüz Utku Aras Aytürk'e de teşekkür etmek isterim. Hepiniz harika insanlarsınız ve Kadın Parlamenterler'in güvenilir ellerde olduğunu bilmek benim için büyük bir ayrıcalık. Son olarak, şu anda burada olmamı sağlayan ve birlikte çalışmaktan büyük keyif aldığım Akademik Asistanımız Anas Arkawi'ye de teşekkür ederim. İyi ki varsın.

Komisyonumuza gelecek olursam önümüzdeki üç gün boyunca temsil ettiğiniz milletvekillerinin siyasi duruşlarını, tutarlı ve kararlı bir şekilde yansıttığınız; görüş ayrılıkları ve karar süreçleri ile gerçek bir parlamento atmosferini oluşturmayı hedefliyoruz. Farklı perspektiflerin bir araya gelmesi; yalnızca çözüm üretmekle kalmayacak, aynı zamanda siyasetin doğasında var olan dinamizmi de ortaya çıkaracaktır.

Umarım TÜRKAŞ'25 fikirlerinizi daha net ifade edebildiğiniz, hepimizin eğlendiği ve zevk aldığı bir şekilde geçer. Katkılarınızı sabırsızlıkla bekliyorum. Hepinize başarılar diliyorum.

Bir sorunuz olursa bana youniszaincontact@gmail.com üzerinden ulaşabilirsiniz.

En içten dileklerle,

Zain Younis

1.3 Akademik Asistanın Mektubu

Değerli Katılımcılar,

Ben Anas Arkawi, PEISG mezunuyum ve gelecek yıl yükseköğretime devam etmek üzere bir ara yıldıym. Komisyon Sekreterlerimiz Esra ve Zain ile size bu yılın TÜRKAS'25 konferansında Kadın Parlamenterler komisyonunun Akademik Asistanı olarak görev almaktayım. Bu üç gün içinde Türk devletleri dünyasındaki çeşitli meclisler, parlamentolar, ve senatolar bazındaki kadın üyelerinin hakları ve temsilleri üzerine müzakere ve münazalarınızda size rehberlik ederek yol gösterebilmekten mutluluk duyuyorum.

İzmir'de yer alan IGMUN'22 konferansında başlamış olan akademik simülasyon hayatım birçok alanda bana yeni bilgiler öğrenmeme yol açmış olup birçok güzel insanla tanışmamı sağladı. Tabii ki de bu güzel insanlar arasında da bu komisyonu berber yaptığım ve her zaman yanımda olan arkadaşlarım Komisyon Sekreterlerimiz Zain Younis ve Esra Özdemir, Komisyon Başkanı Mert Özcan, Komisyon Başkan Yardımcısı Ceren Naz Çandır, ve Komisyon Raportörü Utku Aras Aytürk ile tanışmış olmanın bana verdiği mutluluğu kelimelere dökebilmek mümkün değil. Hem bu komisyondaki çabaları ve gayretleri için hem de bana verdikleri güzel arkadaşlıkları için onlara teşekkür ederim ve minnettarım. Ayrıca Zain Younis'e beni davet ettiği ve arkadaşlığı için özel olarak teşekkür etmek isterim.

Bu komisyonun Akademik Asistanı olarak, size araştırmalarınızda ve komisyondaki çalışmalarınızda en iyisini dilerim. Unutmayın ki, bugün burada bulacağınız fikirler yarının dünyasını şekillendiren yolları çizecek ve bu yolları tasarlayan yarının mimarları sizler olacaksınız.

Son olarak TÜRKAS yönetici ekibinden Genel Koordinatörler Alperen Çelik ve Kerem Berber, Genel Koordinatör Yardımcıları Yiğit Tangül ve Nergiz İsmayıl ve Genel Sekreter Göktürk Afşin Çitil'e teşekkürlerimi iletmek isterim. Bana herhangi bir sorunuz için mail adresimden ulaşabilirsiniz: anasarkawicontact@gmail.com. Katılımcılarımıza son bir not olarak, unutmayın ki hayal edebildiğiniz sürece her şeyi yapabilirsiniz.

Saygılarımla,

Anas Arkawi.

2. Kadın Parlamenterler Tanıtımı

2.1. Amacı ve Tarihi

Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) 21 Kasım 2008 tarihinde İstanbul'daki Dolmabahçe Sarayı'nda; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyeti parlamento başkanlarının imzalamış olduğu anlaşma ile kurulmuştur. Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi, bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü, devlet sınırlarının ihlal edilemezliği, birbirinin iç işlerine karışmama ve eşitlik ilkelerine saygıyı benimser; üye ülkelerin birbirleriyle ve üçüncü taraflarla işbirliğini, bu ilkelerin ışığında yürütmelerini esas alır. Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) Kadın Parlamenterler Grubu ise, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin temel önceliklerinden biri olarak kadın-erkek fırsat eşitliğine ilişkin konularında üye parlamentolar arasında işbirliğini geliştirmek amacıyla 18 Aralık 2019 tarihinde Bakü'de düzenlenen TÜRKPA Dokuzuncu Genel Kurulu'nda alınan karar çerçevesinde kuruldu.

Grubun gündemi, kadınların siyasi, ekonomik, sosyal ve kamusal yaşama aktif katılımının sağlanması ve TÜRKPA üyesi devletlerde bütün karar alma süreçlerinde kadınların güçlendirilmesi için çeşitli girişimlerin uygulanmasına ilişkin konuları kapsamaktadır. Grup, güçlü bir kadın ağı oluşturmak amacıyla kadın parlamenterlerin Asamblenin ve uluslararası örgütlerin çalışmalarına katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Grup, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan gibi Türk soylu ülkelerin parlamentolarında yapan kadın milletvekillerinden ve siyasette aktif olan kadın üyelerden oluşur ve bu ülkeler arasında kadın hakları konularında ortak bir anlayış ve dayanışma oluşturmayı hedefler.

Kadın Parlamenterler Grubu'nun temel amacı, kadınların karar alma mekanizmalarına katılımını artırmak ve bu konuda yasal ve kurumsal çerçevede yapılabilecek iyileştirmelere yönelik fikir alışverişinde bulunmaktır. Grup, kadınların karşı karşıya kaldığı yapısal eşitsizliklere dikkat çekmeyi, çözüm önerileri geliştirmeyi ve bu konularda ortak stratejiler belirleyerek uygulamaya geçmeyi amaçlar. Kadınların siyaset, ekonomi, eğitim, sağlık, çevre gibi farklı alanlardaki sorunlarının çözümüne yönelik politikaların geliştirilmesi için ülkeler arası işbirliği ve deneyim paylaşımı teşvik edilir.

Ayrıca bu grup, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda parlamentolar arası diyalog ve diplomasi kanallarının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak, kadın parlamenterlerin sesi olmak ve onların deneyimlerinden faydalanarak genç nesil kadınlara ilham vermek gibi hedeflere de sahiptir. Kadınların özellikle kırsal alanlarda karşılaştığı sorunlar, erken yaşta evlilik, eğitime erişim, aile içi şiddet gibi önemli sosyal meseleler, bu grubun gündeminde önemli yer tutar.

TÜRKPA Kadın Parlamenterler Grubu'nun bir diğer önemli misyonu da, üye ülkelerdeki mevzuatların kadın hakları açısından karşılaştırmalı analizini yapmak, iyi uygulama örneklerini paylaşmak ve bu doğrultuda yasa yapıcılar için tavsiyeler geliştirmektir. Kadınların haklarının sadece hukuki olarak değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel düzeyde de korunması ve geliştirilmesi gerektiğine inanan grup, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini merkeze alan politikaların benimsenmesi için çalışır.

2.2. Yapısı ve İşlevleri

Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi, bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü, devlet sınırlarının ihlal edilemezliği, birbirinin iç işlerine karışmama ve eşitlik ilkelerine saygıyı benimser; üye ülkelerin birbirleriyle ve üçüncü taraflarla işbirliğini, bu ilkelerin ışığında yürütmelerini esas alır. Kadın Parlamenterler Grubu, TÜRKPA Dönem başkanlığı süresince atanan Grup Başkanı ve taraflar tarafından her bir toplantı için geçici olarak görevlendirilen üyelere oluşur. Kadın Parlamenterler Grubu, yılda en az bir kez olağan toplantı düzenler. Gerekli görüldüğünde olağanüstü toplantılar da yapılabilir. Toplantılar üye ülkelerden birinin ev sahipliğinde dönüşümlü olarak gerçekleştirilir.

Toplantılarda ; kadın hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının siyasal katılımı, eğitim, sağlık, ekonomik güçlenme gibi konular ele alınır. Raporlar hazırlanır ve bu raporlar Asamble'nin genel kuruluna sunulur. Ortak bildiriler yayınlanabilir, tavsiye kararları alınabilir ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği imkanları değerlendirilir.

Grup, ilgili belgelerini TÜRKPA Genel Kurulu çerçevesinde ev sahibi ülkelerde gerçekleştirilen olağan toplantı kurullarında kabul eder. Kadın Parlamenterler Grubu'nun işleyişi şeffaflık, katılımcılık ve uzlaşma ilkelerine dayanır. Alınan kararlar bağlayıcı olmamakla birlikte, üye ülkelerde yasal düzenlemelere yön verebilecek önerge niteliği taşır. Grup, ülkeler arasında iyi uygulamaların paylaşılması için platform sağlar ve ortak stratejiler geliştirilmesine öncülük eder.

Grubun faaliyetlerine ilişkin tüm belgeler TÜRKPA Sekreteryası tarafından arşivlenir ve gerektiğinde kamuoyuna duyurulur.

3. Türk Devletlerinde Kadın Siyaseti

3.1. Tarihsel Arka Plan

Türklerin tarihindeki ilk devletlerde kadınların toplumsal, kültürel ve siyasal hayatta önemli yerleri olmuştur. Bu roller, İslamiyet'in kabulüyle birlikte değişse de Orta Asya'daki erken Türk devletlerinde kadınlar, sadece evin içinde değil, aynı zamanda savaş alanlarında ve yönetim kademelerinde de etkili olabilmişlerdir. Türk toplumlarında kadının bu denli güçlü bir pozisyona sahip olmasının arkasında, Türklerin Orta Asya'nın göçebe kültüründen gelen toplumsal yapıları ve gelenekleri büyük rol oynamaktadır. Örneğin Göktürkler, göçebe bir toplum olarak kadınların üretkenliklerini ve liderlik özelliklerini göz ardı etmemiştir. Kadınlar, ev işlerinin yanı sıra, kervanları yönetme ve belirli siyasi kararlar üzerinde etkili olma gibi görevler üstlenmişlerdir. Aynı şekilde Uygurlar'da da kadının, devlet yönetiminde daha doğrudan bir etkisi olduğu söylenebilir. Uygur hükümdarlarının eşleri, hükümetin işleyişinde ve dış ilişkilerde sıkça söz sahibi olmuşlardır. Kadınlar, sarayda önemli diplomatik kararlar alınırken danışmanlık yapmışlardır. TÜRKPA Kadın Parlamenterler Komitesinin kurulması, sadece tarihi mirasla değil, modern Türk dünyasında kadınların toplumsal hayatta daha güçlü yer alması gerektiği vurgusuyla da doğrudan ilişkilidir. Kadın parlamenterlerin bir

araya geldiği bu platform, kadın hakları ve eşitlik gibi konularda ortak projeler üreterek, Türk dünyasında kadınların siyasi haklarının daha görünür olmasına olanak tanımaktadır.

3.2. Kültürel Bağlam

Türk dünyası, zengin bir kültürel mirasa sahiptir ve bu miras, kadınların toplumdaki rolü ve hakları ile ilgili benzer anlayışları da içerir. Kadın parlamenterler komisyonu, bu kültürel mirası ve ortak değerleri hem modern dünyada hem de uluslararası düzeyde tanıtımına katkı sağlayabilir. Komisyon, sadece kadınların hakları ve fırsat eşitliği ile ilgili pratik çözümler üretmekle kalmayıp, aynı zamanda Türk dünyasının kadınlarının örnek başarı hikayelerini uluslararası platformlarda daha görünür kılabilir. Kadın Parlamenterler Komisyonu'nun kuruluşu, sadece kadınların siyasi temsiliyle ilgili değil, aynı zamanda Türk dünyasının kültürel geçmişiyle de oldukça bağlantılıdır. Türk dünyasında kadınların toplumsal hayattaki rolü, tarih boyunca çok önemli bir yer tutmuştur. Türk kültüründe kadın, sadece ailede değil, toplumda da etkin bir rol üstlenmiştir. Örneğin, eski Türk toplumlarında, Orta Asya'da, kadınlar savaşçı, hükümdar, şair veya sanatçı gibi aktif ve güçlü figürler olarak öne çıkmıştır. Bu, kadının sadece ev içindeki rolüyle sınırlı kalmadığını gösterir; kadın, toplumsal yapının şekillendirilmesinde de önemli bir aktördür. Türk dünyasında aile, kadının toplumsal hayattaki merkezî yerini belirleyen bir yapıdır. Kadınlar, çocukları eğitmek, kültürel değerleri aktarmak ve toplumsal uyumu sağlamak gibi kritik görevleri yerine getirirler. Bu bağlamda, kadınların toplumsal alanda daha etkin rol almasının sadece bireysel hakları değil, kültürel mirasın da korunması anlamına gelmektedir. TÜRKPA Kadın Parlamenterler Komisyonu, bu kültürel bakış açısını göz önünde bulundurarak kadınların toplumda daha güçlü bir yer edinmesini sağlamak için çalışmaktadır. Kadın Parlamenterler Komisyonu'nun kurulması, sadece kadın haklarının savunulması açısından değil, aynı zamanda Türk dünyasının kültürel mirasının yaşatılması açısından da büyük bir anlam taşır. Kadınların kültürel geçmişe olan katkılarını güçlendirerek, toplumsal ve kültürel bağları pekiştirmeye yardımcı olabilir. Bu, hem kadınların toplumsal hayatta daha güçlü bir yer edinmesini sağlar hem de Türk dünyasının kültürel zenginliğini modern dünyada daha görünür kılar.

4. Güncel Durum, Mevzuat, ve Politikalar

4.1. Yürürlükteki Mevzuat ve Politikalar

Türk Devletlerinde kadınların siyasete katılımını destekleyen yasal çerçeve, genel olarak anayasal eşitlik ilkesi üzerine kuruludur. Neredeyse tüm ülkelerin anayasalarında kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olduğu açıkça belirtilmekte ve bu hüküm, siyasi haklar bağlamında da geçerliliğini korumaktadır. Ancak bu anayasal garantilerin, uygulamada kadınların siyasi temsiline ne ölçüde yansıdığı ülkeden ülkeye değişmektedir.

Bazı Türk Devletleri, kadınların siyasete aktif katılımını teşvik etmek amacıyla özel yasalar çıkarmış ve çeşitli politika belgeleri oluşturmuştur. Kadın erkek eşitliğini garanti altına alan çerçeve yasalar, kadın hakları ile ilgili devlet politikalarının temelini oluşturmaktadır. Özellikle seçim sistemleri içinde uygulanan cinsiyet kotası gibi önlemler, kadınların parlamentolarda daha fazla yer almasını amaçlayan önemli araçlar arasında yer almaktadır.

Örneğin, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi ülkelerde, parti listelerinde kadın adaylara belirli oranlarda yer verilmesini zorunlu kılan yasal kotalar bulunmaktadır. Bu kotalar genellikle %30 civarındadır ve kadınların seçim sürecine dahil edilmesini yasal güvence altına almaktadır. Türkiye ve Macaristan gibi bazı ülkelerde ise yasal zorunluluk bulunmamakla birlikte, bazı siyasi partiler gönüllü olarak kadın kotası uygulamakta ve teşvik etmektedir.

Yasal altyapıyla birlikte ulusal kalkınma planları, toplumsal cinsiyet eşitliği stratejileri ve kadın politikaları gibi belgeler de kadınların siyasette temsiline dair önemli referanslar sunmaktadır. Birçok ülkede kadınların güçlenmesini hedefleyen programlar, ulusal düzeyde yürütülen eşitlik politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında önemli bir rol oynar.

Türk Devletlerinde yürürlükte olan mevzuat ve politikalar, kadınların siyasal hayata katılımını desteklemek adına önemli bir temel oluşturmaktadır. Ancak bu yasal çerçevenin güçlendirilmesi, uygulanabilirliğinin artırılması ve toplumsal farkındalığın yaygınlaştırılması gerekliliği, tüm ülkelerde ortak bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

4.2. Uygulamadaki Sorunlar

Kadınların siyasetteki yerini güçlendirmek amacıyla birçok Türk devletinde çeşitli yasal düzenlemeler ve politikalar yürürlükte olmasına rağmen, bu çabaların siyasi yaşama yansımaları çoğu zaman sınırlı kalmaktadır. Mevzuat düzeyinde kadınların temsilini destekleyen kotalar ya da eşitlik politikaları bulunsa bile, bu yapılar çoğu zaman yalnızca sembolik düzeyde kalır. Örneğin, bazı ülkelerde listelere kadın adaylar konulmakta; fakat seçilme ihtimalleri düşük sıralarda yer almaları nedeniyle gerçek anlamda temsile ulaşamamaktadırlar. Bu durum, kadınların siyasette görünür ama etkisiz halde olmasına yol açar.

Kadınların siyasete katılımı önündeki engeller yalnızca sistemsel değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsaldır. Erkek egemen siyasi kültür birçok ülkede hâlâ baskın durumdadır. Bu kültürde kadınların siyasete girmesi, hem çevresel tepkilerle hem de kurumsal dirençle karşılaşır. Kadın siyasetçiler çoğunlukla sosyal politika, aile veya kadın meseleleri gibi sınırlı alanlara yönlendirilir, stratejik karar alma süreçlerinden uzak tutulurlar. Buna ek olarak, kadınlar üzerindeki toplumsal cinsiyet rollerinin baskısı, siyaset gibi zaman ve enerji gerektiren bir alanda var olmalarını zorlaştırır. Ev içi sorumluluklar ve bakım yükü, birçok kadın için siyasete aktif olarak katılmayı neredeyse imkansız hale getirmektedir. Özellikle kırsal kesimlerde, kadınların siyasete adım atmaları toplumdan gelen tepkilerle özgüven eksikliği ya da geri çekilmek gibi sorunlarla sonuçlanmaktadır.

Eğitim ve ekonomik eşitsizlikler de kadınların siyasetteki etkisini azaltmaktadır. Siyaset yalnızca fikir değil, aynı zamanda erişim, kaynak ve görünürlük meselesidir. Bu kaynaklara

erkeklerden daha az erişimi olan kadınlar, kampanya yürütme, medya desteği alma ve finansman bulma gibi konularda ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Aynı zamanda kadın siyasetçiler hem fiziksel hem de dijital ortamda daha yoğun ve sistematik şiddete maruz kalmakta; tehdit, hakaret, itibarsızlaştırma gibi yöntemlerle caydırılmaktadırlar.

Tüm bu zorlukları hesaba katarsak, yasalarda yer alan eşitlik ilkelerinin hayata geçmesi için yalnızca kanun çıkarmanın yeterli olmadığını gösterir. Gerçek değişim, bu yasal düzenlemelerin toplumsal, kurumsal ve kültürel düzeyde desteklenmesiyle mümkün olacaktır. Kadınların siyasette aktif, etkili ve eşit bireyler olarak kabul edilmesi, yalnızca kadınların değil, toplumun tamamının demokratik olgunluğunu yansıtmaktadır.

4.3. Temsilde Adalet

Kadınların siyasal temsili, demokrasinin sadece biçimsel yönüyle değil, işlevsel adaletiyle de doğrudan ilişkilidir. Temsilde adalet, toplumun farklı kesimlerinin özellikle de tarih boyunca dışlanmış ya da az temsil edilmiş grupların karar alma mekanizmalarında hak ettikleri yerlerde bulunmalarını ifade eder. Cinsiyet eşitliği bağlamında bu, kadınların sadece seçmen olarak değil, aynı zamanda temsilci, yasa yapıcı ve karar alıcı olarak da aktif rol almalarını gerektirir.

Türk devletlerinde kadınların siyasal temsili son yıllarda kısmen artış gösterse de, hâlâ birçok ülkede kadınlar siyasi karar alma süreçlerinin merkezinden uzak tutulmaktadır. Parlamento, yerel yönetimler ve bakanlık gibi kurumlarda kadın temsil oranı, çoğu zaman toplumdaki kadın nüfusuyla orantılı değildir. Bu da “temsilde adalet” ilkesinin hayata geçirilmediğini ve siyasal sistemlerin hâlâ eril bir yapı taşıdığını göstermektedir.

Kadınların siyasette yeterince temsil edilmemesi, toplumun tamamının çıkarlarını kapsayan bütünsel politikalar üretilmesini zorlaştırır. Örneğin sağlık, eğitim, çocuk bakımı, doğum izinleri, toplumsal cinsiyet temelli şiddet gibi konular, doğrudan kadınların deneyim alanında olan ve ancak kadın bakış açısıyla derinlemesine ele alınabilecek politikalardır. Kadın temsilcilerin eksikliği, bu meselelerin siyasi gündemde yeterince yer bulamamasına neden olur.

Temsilde adaletin sağlanamaması sadece bugünün politikalarını değil, gelecekteki kuşakları da etkiler. Genç kızların karşılarında siyasetle uğraşan, liderlik pozisyonlarında yer alan kadın figürleri görmemeleri, onların da siyasete yönelme oranlarını azaltır.. Bu durum yalnızca kadınlar açısından değil, toplumun gelişim dinamikleri açısından da sorunlar yaratır. Kadınların liderlik alanlarında aktif olması, toplumsal cinsiyet rollerine dair kalıpların kırılması açısından da büyük önem taşır.

Bununla birlikte, temsilde adaletin sağlanması sadece kadın milletvekili sayısını artırmakla sınırlı değildir. Kadınların mecliste “bulunması” yeterli değildir; onların seslerinin duyulması, karar alma süreçlerine gerçek anlamda dahil edilmesi gerekir. Aksi halde, kadın temsilciler yalnızca görünüşte temsil görevi gören bir unsur haline gelir ve politik katılımı bir dönüşüm yaşanmaz.

Bazı Türk devletlerinde, kadınlara yönelik kota sistemleri ya da aday listelerinde eşit temsili sağlamaya yönelik yasal düzenlemeler getirilmiştir. Ancak bu önlemler her zaman uygulanabilirlik bakımından yeterli değildir. Erkek egemen siyasi kültür, kadınların aktif katılımını çoğu zaman dolaylı biçimlerde engellemeye devam etmektedir. Kadınlar çoğu zaman alt komisyona, sembolik görevlere ya da gerçek karar alma gücünün uzağındaki alanlara yönlendirilir.

Tüm bunlar, temsilde adaletin yalnızca bir sayısal oran meselesi olmadığını, daha çok siyasal güce erişimin niteliğiyle ilgili olduğunu gösterir. Kadınların siyasette daha güçlü ve etkili roller üstlenmeleri; toplumsal cinsiyet eşitliği, demokratik temsil ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından hayati önemdedir.

4.4. Katılım Oranları

Kadınların siyasi katılım oranları, yalnızca temsil adaleti ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değil, aynı zamanda toplumların demokrasiye olan bağlılıklarının da bir göstergesi olarak değerlendirilir. Bir toplumda ne kadar farklı kesim, özellikle de kadınlar, karar alma süreçlerine katılabiliyorsa, o toplumun demokratik yapısı da o kadar güçlü demektir. Bu bağlamda, kadınların siyasette ne ölçüde yer aldığı, toplumsal ilerlemenin doğrudan bir yansımasıdır.

Türk Devletlerinde kadınların siyasi katılım oranlarını incelemek, sosyo-kültürel dinamiklerin, tarihsel eşitsizliklerin ve mevcut politik yapının anlaşılmasıdır. Çünkü düşük temsil oranları çoğu zaman sistematik engellerin ve kalıplaşmış toplumsal rollerin bir sonucudur. Kadınların yeterince siyasete katılmaması, yalnızca bireysel fırsat eşitsizliklerini değil, aynı zamanda toplumsal faydayı da olumsuz etkiler.

Kadınların siyasi katılım oranlarını artırmak yalnızca kadınların haklarını güçlendirmek anlamına gelmez; aynı zamanda siyasetin kalitesini yükseltmek, daha bütüncül ve adil kararların alınmasını sağlamak anlamına gelir. Türk Devletlerinde bu oranların düzenli olarak izlenmesi, gelişim eğilimlerinin ortaya konması ve gerekli politikaların oluşturulması, kadınların siyasal yaşamda daha aktif ve etkili yer alabilmesi açısından büyük önem taşır.

TÜRKAS Kadın Parlamenterler’de bulunan Türk Devletleri kadın katılım oranları:

Yasama Organı	Kadın milletvekili sayısı	Toplam sandalye sayısı	Kadın temsili oranı (%)
Azerbaycan	26	125	20,8
Kazakistan (Meclis)	18	98	18,4
Kazakistan (Senato)	10	50	20,0

Kırgızistan	20	90	22,2
Macaristan	30	197	15,2
Özbekistan (Meclis)	57	150	38,0
Özbekistan (Senato)	16	65	24,6
Türkmenistan	32	125	25,6
Türkiye	118	593	19,9
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	11	50	22,0

Not: Veriler yasama organlarının resmi sitesinden Haziran, 2025 tarihinde alınmıştır.

Altay Cumhuriyeti, Gagavuzya, Yakutistan, Tataristan kadın milletvekilleri sayısına dair güvenilir ve güncel veriler bu bölgelerdeki resmi kaynakların sınırlı olması, siyasi yapısının farklılığı ve şeffaflık konusunda gelişmeye açık olan noktaları nedeniyle mevcut değildir. Bu durum araştırmaların kapsamlarını azaltmakta ve o bölgelerde bulunan kadınların siyasi konumlarını tespit etmeyi neredeyse imkansız kılmaktadır. Bu nedenle, bu ülkelerde kadınların siyasi temsil oranlarına dair daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilmesi için ilerleyen dönemlerde daha şeffaf ve kapsamlı veri paylaşımına ihtiyaç duyulmaktadır.

5. Ortak Sorunlar, İşbirliği Alanları ve Güncel Programlar

Türk devletlerinde kadınlar, siyasete aktif ve efektif bir şekilde katılımlarını engelleyen birçok sorunla karşı karşıyadır. Anayasal güvenceler ve bazı ülkelerde tanınan haklara rağmen cinsiyet ayrımcılığına dair yaygın toplumsal normlar ve kadınların aile hayatına

öncelik vermesine yönelik inançlar, kadınların liderlik hedeflerini ve yönetime erişimini kısıtlamaktadır. Bu kültürel engeller eğitim seviyeleri yüksek olmasına rağmen temsil oranını düşük kılmakla birlikte yapısal sorunların da getirileri kadınları zor bir konuma düşürmektedir. Siyasi partilerin erkek adayları kayırması, aday gösterme süreçlerinin genellikle şeffaf olmaması ve kampanya finansmanı gereklilikleri en büyük engellerdendir. Dahası, siyasi alanlarda psikolojik, fiziksel veya çevrimiçi şiddet yaygındır. Asya-Pasifik'teki birçok kadına yönelik siyasal şiddeti inceleyen raporlar, kadın siyasilerin sık sık cinsiyetçi tacize, hatta yasama organları içinde fiziksel ya da cinsel şiddet tehditlerine maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. İstisare ve işbirliği; aday kotası uygulamalarının uyumlaştırılması, taciz bildirim sistemlerinin güvence altına alınması ya da kadın mentorluk ağlarının ortak finansman alanına kavuşması gibi somut adımlar aracılığıyla karşılıklı öğrenmeyi ve ortak eylemi teşvik edebilir. Sonuçta bu kolektif çabalar: hem bireysel ülkelerin demokratik zeminini güçlendirecek, hem de Orta Asya Türk devletleri arasında kadın temsiliyle daha kapsayıcı ve çeşitliliğe dayalı bir siyasi ekosistem inşa edilmesine katkıda bulunacaktır. Birleşmiş Milletler'in kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında faaliyet gösteren küresel bir birimidir. TÜRKPA Kadın Parlamenterler Komitesi, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi olan UNWOMEN ile işbirliği yaparak, kadınların güçlendirilmesi, şiddetle mücadele ve kadın liderliğinin artırılması gibi konularda ortak projeler geliştirerek çözümlerin uygulanmasında işbirliği sağlamaktadır. Ayrıca TÜRKPA Kadın Parlamenterler Grubu, Güneydoğu Avrupa Kadın Parlamenterler Ağı (SEEWPN) ile de işbirliği geliştirmek adına ortak bir zemin oluşturmaktadır. Bu ve bunun gibi işbirlikleri sayesinde Kadın Parlamenterler, grubun dünya sahnesindeki yerini belirlerken yapılan çalışma ve görüşmelerin sürekliliği ve kalıcılığına fayda sağlamaktadır.

6. Başarılar ve Kadın Liderler

Batı Medyası tarih boyunca Orta Asya'ya yeterince ilgi göstermemiştir, özellikle kadın liderler hakkında bilgiye ulaşmak zordur. Bölgedeki birçok ülkede kadınların bazı meslekleri edinmesi yasaklanmıştır ve kadınların miras haklarını kısıtlayan ayrımcı yasalar hala

yürürlüktedir. Ayrıca bu ülkelerde yaygın olan ekonomik eşitsizlik sadece zengin ailelerden gelen az sayıda kadının siyasi güce sahip olmasını mümkün kılmaktadır.

Orta Asya ülkelerinde kadın temsilcilerin artması hem demokratikleşme açısından kritik rol oynar. Aynı zamanda tüm bu kadın liderlerin Rusya ile ülkeleri arasındaki bağı güçlendirmek için gösterdikleri çaba dikkat çekici bir unsurdur. Orta Asya'da üst düzey hükümet görevlerinde bulunan pek çok kadın, ilk olarak Sovyetler Birliği döneminde güç kazanmıştır. Bu kadınlar, siyasi alandaki varlıklarını sürdürebilmek için aynı zamanda aşırı dinci ve milliyetçi baskılara karşı da mücadele etmek zorundadır.

Orta Asya Siyasetinde Öncü Kadınlara Örnekler:

Kırgızistan, Roza Otunbayeva:

7 Nisan 2010'dan 1 Aralık 2011'e kadar Roza Otunbayeva Kırgızistan'ın geçici cumhurbaşkanlığı görevini görmüştür. Kırgızistan, bölgede kadın bir cumhurbaşkanına sahip olan tek ülkedir. Bu durum büyük olasılıkla, Kırgızistan'ın o dönemlerde Orta Asya'daki demokratikleşme yönünde adım atan tek ülke olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak son yıllarda ülkede otoriter eğilimler artmış, parlamentodaki kadın milletvekili oranı ise yalnızca %22,2'ye gerilemiştir. Cumhurbaşkanlığına terfi edildikten sonra ilk konuşmasını Kırgızistan'ın Rusya'ya olan bağlarını güçlendirmek için Vladimir Putin ile yapmıştır. Roza Otunbayeva aynı zamanda 2005 yılında Sovyetler Birliğinin yıkılmasından beri ülke yönetimini elinde bulunduran Devlet Başkanı Askar Akayev'i devirmeyi başaran Lale Devrimi'nin önde gelen liderlerinden biridir.

Özbekistan, Tanzila Narbaeva:

Tanzila Narbaeva 2019'dan beri Özbekistan Senatosu Başkanı olarak görev yapmaktadır

Kadınların kamu yönetiminde daha çok yer almaları için çaba sarf etmiş, toplumda kadının rolü hakkında 2022’de senato tarafından düzenlenen konferansta konuşma yapmıştır. Özbekistan’da kadın parlamenter oranı Orta Asya ülkeleri arasında en yüksek seviyededir. Tanzila Narbaeva aynı zamanda aile içi şiddetinin suç sayılmasına yönelik yasaları desteklemiş ve bu yasaların en etkin şekilde uygulanması için çalışmıştır.

Türkmenistan, Myahri Bashimov:

Myahri Bashimova, 2023 yılından bu yana Türkmenistan Dışişleri Bakan Yardımcısı olarak görev yapmaktadır ve bu görev kapsamında ülkede toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek için çalışmaktadır. Kadın milletvekili oranının %25,6 olduğu ülkede, Bashimova özellikle 2021–2025 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı’nın hayata geçirilmesinde etkili olmuştur. Bu plan, kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmasını, eğitim imkanlarını ve ekonomik fırsatlara erişimini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca 7 Şubat 2025’te Kazakistan’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Zirvesi’nde Türkmenistan’ı temsil etmiş ve Orta Asya ülkeleri arasında kadınların güçlendirilmesine yönelik işbirliğinin önemini vurgulamıştır.

7. Rehber Sorular

1. Kültürel normların kadınların siyasi hayata katılımı üzerindeki etkisi nasıl azaltılabilir?
2. Kadınların siyasi karar alma mekanizmalarındaki etkinliğini artırmak adına mevcut mevzuatlar nasıl geliştirilmeli, değiştirilmelidir?
3. Ülke siyasetlerinde etkin olan kadınların yasal hakları nasıl genişletilebilir?
4. Kadınların siyasi temsili için kota uygulamaları Türk Devletlerinde nasıl uygulanmalıdır?
5. Türk Devletleri arasında kadınların siyasetteki ilerlemesini izleyen ve teşvik eden ortak bir yapı nasıl oluşturulabilir?

6. Ortak Türk kimliği çerçevesinde kadın siyasetçilerin bölgesel işbirliğini güçlendirmesi nasıl sağlanabilir ve ne tür politikalar izlenmelidir?

?

8.Kaynakça

[Harvard Education Orta Asya'nın Kadın Liderleri](#)

<https://www.tikad.org.tr/tr/basin-odasi-1093>

[Türk Toplumsal Hayatında Kadının Varlığının Tarihsel Eksende Sorgulanması](#)

[Asya Kıtasında Hak ve Özgürlük Mücadelesinde Kadın Siyasal Figürler: Değişim Mümkün müdür?](#)

[UN Women - IPU “Siyasette Kadın 2023” haritasına göre: Kadınların siyasete katılımı eşitlikten hala çok uzakta](#)

[TÜRKİYE’DE KADININ SİYASETE KATILIMI:](#)

[Siyasetin Cinsiyeti](#)

TürkPA (Türk Dünyası Parlamenter Asamblesi) Resmi Web Sitesi: www.turkpa.org

Okyar, D. (2014). *Türklerde Kadın ve Kadın Hareketleri*. Türkiye İş Bankası Yayınları.

Güler, H. (2008). *Türklerde Kadın ve Toplum*. Söz Yayınları.

[KADININ SİYASAL YAŞAMA KATILIMI VE KOTA UYGULAMALARI](#)

[Advancing gender equality in politics — National assessments and action plans](#)

